

Nika MUROVEC
Damjan KAVAŠ

Izzivi upravljanja in financiranja kulturne dediščine: projekt ForHeritage

Opuščene in zanemarjene zgodovinske stavbe so skupna značilnost mnogih srednjeevropskih mest. To problematiko je prepoznal tudi teritorialni program sodelovanja Interreg Srednja Evropa, ki je propadanje kulturne dediščine opredelil kot enega glavnih izzivov, s katerimi se je treba spoprijeti tudi v okviru programa. V sklopu programa Srednja Evropa se odvija tudi projekt ForHeritage – Odličnost za celostno upravljanje dediščine v Srednji Evropi. V tem projektu sodeluje osem partnerjev iz štirih držav (te so Poljska, Italija, Hrvaška in Slovenija). Slovenska partnerja v projektu sta Regionalna razvojna agencija Ljubljanske urbane regije in Inštitut za ekonomska raziskovanja. Cilj partnerstva je združiti in nadgraditi rezultate prejšnjih projektov, ki jih je financirala EU (kot so Forget Heritage, Restaura, IFISE, CLIC), ter jih pripeljati do izvedbene faze, da bi spodbudili celostni pristop v različnih fazah upravljanja dediščine – pri načrtovanju, izvajanju in financiranju.

Rezultati raziskav, zbrani v okviru omenjenih projektov, in različne druge izkušnje kažejo, da so nezadostna sredstva za prenovo in oživitev glavna ovira za učinkovito upravljanje kulturne dediščine (npr. ForgetHeritage, Restaura). Finančna udeležba zasebnega sektorja je zelo majhna, inovativnih finančnih instrumentov pa v sektorju kulturne dediščine skoraj ni. Druga večja ovira je pomanjkanje veščin in zmogljivosti, zlasti na področju financ, upravljanja in poslovnega načrtovanja (Restaura). Ne nazadnje, očitno tudi ni dovolj so-

delovanja javnih subjektov z zasebnim sektorjem in vključenosti vseh ustreznih akterjev (državljanov, združenj, fundacij, institucij, zasebnih izvajalcev ...) v projekte oživljanja kulturne dediščine. ForHeritage obravnava vse omenjene vidike problematike. Projekt temelji na obstoječih orodjih in izkušnjah ter poskuša rezultate vpeljati tudi v prakso sodelujočih regij in širše. Na podlagi znanja in dokumentov, ki so nastali v okviru preteklih projektov, je bila pripravljena zbirka orodij za upravljanje kulturne dediščine. Zbirka obsega nabor šestih novih, jedrnatih in v prakso usmerjenih orodij, ki se osredotočajo na različne vidike upravljanja kulturne dediščine.

Prvo izmed orodij je Dobro/sodelovalno upravljanje kulturne dediščine: Kako vključiti javnost (<https://www.interreg-central.eu/Content.Node/D.T1.2.1-GG-and-PG.pdf>). Da bi lahko uspešno in učinkovito upravljali kulturno dediščino, je namreč ključna kakovostna interakcija med deležniki. Pri načrtovanju upravljanja, strategij ali projektov kulturne dediščine se je nujno pogovarjati in prisluhniti različnim potrebam. Namen orodja je ponuditi osnovne informacije za podporo upravljavcem kulturne dediščine in drugim akterjem, ki sodelujejo pri upravljanju in načrtovanju na področju kulturne dediščine, da bi lahko svoje delo opravljali v skladu s sodelovalnimi metodami. Orodje zagotavlja praktične informacije po posameznih korakih (opredelitev deležnikov, analiza deležnikov, načrtovanje komunikacije, vzpostavitev dolgoro-

nih platform za sodelovanje), ki lahko pomagajo pri izbiri metod, ki bodo uporabljene pri sodelovanju z deležniki.

Orodje Finančni instrumenti in inovativne finančne sheme za kulturno dediščino (<https://www.interreg-central.eu/Content.Node/D.T1.2.4-Financial-instruments.pdf>) ponuja pregled, praktične primere in nasvete o tem, kako se lahko inovativne oblike financiranja, poleg nepovratnih sredstev, uporabljajo za ohranjanje projektov kulturne dediščine. Valorizacija kulturne dediščine je draga in pomeni finančni izziv. Poleg tega ohranjanje in obnova zgradb ustvarjala le del celotnih stroškov ohranjanja kulturne dediščine, saj je velik del stroškov povezan z izvajanjem programa. Ena najtežjih odločitev, s katero se srečujejo tisti, ki zasnujejo projekte obnove kulturne dediščine, je, kako jih financirati (tj. kateri so najučinkovitejši finančni instrumenti in kdo so najboljši ponudniki sredstev). Ta težava je posledica tudi pomanjkanja informacij o takšnih instrumentih in navdihujočih študij primerov.

Uporaba pristopov javno-zasebnega sodelovanja pri oživljanju kulturne dediščine (<https://www.interreg-central.eu/Content.Node/D.T1.2.3-PPC.pdf>) je orodje, ki predstavlja obstoječe oblike javno-zasebnega sodelovanja, njihovo uporabo in priporočila o tem, kako bi lahko javni in zasebni sektor uspešno sodelovala pri oživljanju kulturne dediščine. Evropske države so bile sorazmerno uspešne pri vključevanju dediščine s spremembo dojemanja družbene in

gospodarske vrednosti dediščine ter njene vloge pri trajnostnem razvoju. Zaradi zmanjševanja javnih sredstev in nujnosti interdisciplinarnega pristopa pri oživljanju kulturne dediščine je treba poiskati nove vire financiranja (npr. zasebni kapital, fundacije itd.) in nove načine javno-zasebnega sodelovanja.

Ocena učinkov projektov kulturne dediščine (<https://www.interreg-central.eu/Content.Node/D.T1.2.6-Impact-assessment.pdf>) predstavlja praktične smernice o tem, kako pristopiti k ocenjevanju učinkov projektov kulturne dediščine. Tako kot je okolje naravni kapital, je dediščina kulturni kapital: naložbe v dediščino imajo pozitiven donos. Ocena učinkov je poskus ugotovitve, koliko ukrep vpliva na zadevne spremembe v družbi. Poleg tega so cilji tudi upravljanje in nadzor ustvarjanja vpliva ter njegova optimizacija glede na stroške. Merjenje učinka je ključno za privabljanje vlagateljev, saj le tako lahko ocenijo učinek svojih naložb in spremljajo neprestano izboljševanje organizacije. Ocenjevanje in merjenje učinkov sta zato predmet razprav za opredelitev standardnih metodologij na mednarodni ravni.

Orodje Prenosljivi elementi pilotnih projektov oživljanja kulturne dediščine (<https://www.interreg-central.eu/Content.Node/D.T1.2.2-Pilot-projects.pdf>) povzema izkušnje 12 izvedenih pilotnih aktivnosti v okviru projektov Forget Heritage in Restaura, oba projekta sta se ukvarjala z oživitvijo kulturne dediščine. Namen tega orodja je zagotoviti preglednejše informacije o dobrih praksah in priporočilih, ki izhajajo iz njih. Priporočila so pri tem razdeljena na tista, ki so uporabna splošno pri vseh pilotnih projektih in v vseh fazah razvoja projekta, ter na tista, ki so uporabna zgolj v neki fazi življenjskega cikla projekta ali v specifičnem kontekstu, ki je jasno opredeljen. Cilj je torej olajšati postopek preizkušanja vsem, ki se bodo s podobnimi pilotnimi projekti ukvar-

Slika 1: Fotografije lokacij pilotnih projektov (vir: Domača stran projekta ForHeritage)

jali v prihodnosti, jim pomagati izogniti se zadevnim napakam ter omogočiti uspešnejše in učinkovitejše izvajanje njihovih pilotnih aktivnosti.

Orodje Kako organizirati uspešno usposabljanje za izboljšanje upravljanja v sektorju kulturne dediščine (<https://www.interreg-central.eu/Content.Node/D.T1.2.5-CH-training.pdf>) pa vsebuje praktične informacije in nekaj namigov v zvezi z organizacijo izobraževanja za (boljše) upravljanje kulturne dediščine za različne ciljne skupine (uslužbenci javne uprave, upravljavci kulturne dediščine). Zaradi hitrega razvoja in sprememb na skoraj vseh področjih našega življenja - na gospodarskem, družbenem, kulturnem in političnem - je vseživljenjsko učenje temelj za uspešno kariero. Strokovnjaki morajo nenehno razvijati svoje kompetence: tiste mehke, povezane s timskim delom, načrtovanjem in organizacijo, sposobnostjo prilagajanja zunanjim spremembam, veščinami reševanja problemov in mreženjem, ter tiste, povezane s področjem dejavnosti.

Vsa opisana orodja so še vedno osnutki, saj bodo končne različice pripravljene šele po koncu obsežnega revizijskega

procesa. Revizije temeljijo na povratnih informacijah različnih zainteresiranih strani ter na rezultatih preizkušanja in potrjevanja orodij v praksi, ki bo izvedeno v okviru štirih pilotnih projektov. Pilotna lokacija na Poljskem je Grad pomeranskih vojvod v Szczecinu (fotografija št. 1), pri čemer bo poudarek aktivnosti na analizi in nadaljnjem razvoju dejavnosti z uporabo različnih virov financiranja. V Italiji se bodo pilotne aktivnosti odvijale v palači Santa Croce v mestu Cuneo (fotografija št. 2), kjer je treba vzpostaviti sodelovalni postopek za določitev prihodnje vsebine in preizkusiti možnosti za izvajanje sheme javno-zasebnega sodelovanja. Na Hrvaškem (Reka) bo glavni izziv, kako vključiti vse različne deležnike in obstoječe vodstvo v sinergijski proces upravljanja in financiranja celotnega kompleksa Benčić (fotografija št. 3), ki ga sestavljajo tako že uveljavljene institucije (na primer Mestni muzej Reka, Muzej moderne in sodobne umetnosti ali Otroška hiša), načrtovane preнове za znane dejavnosti (kot je mestna knjižnica) kot še neznane dejavnosti. Slovenski pilotni projekt je Vodnikova domačija (fotografija št. 4), kjer bodo glavne aktivnosti usmerjene v raziskovanje možnosti pridobivanja dodatnih zasebnih finančnih sredstev.

Poleg pilotnih aktivnosti in izdelave končne različice nabora orodij (ter njegovega prevoda v nacionalne jezike) bodo prihodnje projektne aktivnosti osredotočene na prenos nabora orodij ForHeritage za celostni pristop k upravljanju na širšem teritorialnem območju v sodelovalnem procesu prilagajanja pristopa posameznemu kontekstu. Da bi zapolnili vrzel lokalnih, regionalnih in nacionalnih akterjev v zmogljivosti za izkoriščanje različnih virov financiranja za oživitve opuščeni stavb kulturne dediščine, bo organiziranih več izobraževanj in delavnic. Upravljalci stavb kulturne dediščine in odločevalci bodo lahko pridobili znanja o tem, kako v projektih kulturne dediščine pridobiti dodatna finančna sredstva (iskanje novih zasebnih virov, vzpostavitev inovativnih finančnih instrumentov) in uporabiti integriran pristop upravljanja. S tem želi projekt prispevati k pereči problematiki propadanja stavb kulturne dediščine.

.....
Nika Murovec, Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana, Slovenija
E-naslov: murovecn@ier.si

Damjan Kavaš, Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana, Slovenija
E-naslov: kavasd@ier.si

Domača stran projekta:

<https://www.interreg-central.eu/Content.Node/ForHeritage.html>

Informacije o pilotnih projektih:

<https://www.interreg-central.eu/Content.Node/ForHeritage/Pilot-actions.html>